

Presència humana

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

ALMENARA

LA PLANA BAIXA

ACADEMIA
VALENCIANA
DE LLENGUA

AJUNTAMENT
D'ALMENARA

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Tecnicolingüístics

RECALL I TEXT
Pere Hormigos i Sánchez

DISSENY
Vicent Almar

MAQUETACIÓ I GRAFISME
Guillermo Tomás Lull

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica i Toponímia
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
Almenara, 124

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 96 387 40 23
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Almenara

ISBN: 978-84-482-4822-2
Depòsit legal: V-1618-2008
Impressió: Graphic 3

www.avl.gva.es

Elements físics i poblament

Camí de Serratella
Camí de Sogorb
Camí de Vilargut
Camí del Bovar
Camí del Braç
Camí del Cabeçol
Camí del Cordó
Camí del Mal Pas
Camí del Matissal
Camí del Molí de Canya
Camí del Molí de Micalet
Camí del Pla de Carabassa
Camí del Pla de Mesquito
Camí del Pla del Ferreret
Camí del Pla dels Molins
Camí del Pontarró
Camí del Pontó

Altres llocs d'interés

Abric de les Cinc
Camp de Futbol La Corona
Càmping Almenara
Casa Blanca
Cementeri
el Castell
el Punt del Cid
Escola Taller
Escorxador
Fàbrica de pinsos
Fàbrica de pirotècnia
Garrofera dels Morts
Granja El Cordó
Hivernacle
Institut
l'Agüelet
l'Agüeleta
l'Estació Nova
l'Estació Vella
la Corona
la Creueta

Camí del Racó
Camí del Talponar
Camí del Trepitge
Camí dels Codonyers
Camí dels Colladets Verds
Camí dels Escorredors
Camí dels Mangraners
Camí Fondo
Camí Pista
Camí Vell d'Almenara
Camí Vell de la Mar
Carretera de la Mar
Carretera de la Vall
Ferrocarri València-Vinaròs
Senda de Benicalaf
Senda del Molí Assolat

Microreserva Els Estanys d'Almenara
Microreserva Platja d'Almenara
Molí Assolat
Molí de Canya
Molí de Ferrando
Molí de Micalet
Molí de Pedro
Molló d'Almenara i la Llosa
Monument megalític
Pedrera de les Covatelles
Pi de Mossén Lluís
Picador de Coloms de Granell
Pista de karts
Poliesportiu
Polígon Agrícola La Canal
Polígon Industrial Trascastell
Pont de l'Arena
Zona d'Esplai Els Estanys
Zona d'Esplai Muntanyeta
del Depòsit

ALMENARA

Almenara és un municipi de la Plana Baixa; està situat a 31 km de Castelló i a 35, de València. L'altitud del poble és de tan sols 26 m sobre el nivell del mar, però el terme municipal, de 27,17 km² d'extensió, té algunes muntanyes. Les de la part occidental són: el Salt del Cavall (340 m), la Rodana (242 m), Cassanya (158 m) i el Rodeno (171 m). La ramificació oriental està definida per una sèrie d'elevacions aïllades, que han sigut un obstacle en les comunicacions del litoral valencià, i per tant, un punt estratègic de gran valor: la Corona (97 m), el Castell (178 m), les Forques (75 m), el Punt del Cid (110 m), la muntanya Blanca (90 m) i la muntanyeta dels Estanys (29 m).

Les muntanyes d'Almenara són un llibre obert per a llegir el passat. El jaciment de la Corona, en la muntanya del mateix nom, és de l'edat del bronze. També hi ha restes arquitectòniques i de ceràmica de la cultura ibèrica.

La muntanya del Castell és de gran riquesa arqueològica: l'abric de les Cinc, jaciment en cova, situat en el vessant, pertany al bronze final i té troballes de procedència mediterrània. El Castell, poblat ibèric situat en el pendent, datat entre el segle V i el II a. de C., té restes d'estructures arquitectòniques, material d'època ibèrica i ceràmica grega. El castell d'Almenara, fortificació medieval situada en la part alta, aporta restes d'època islàmica i cristiana de la baixa edat mitjana.

El Punt del Cid, recinte fortificat amb muralla de 1.262 m de perímetre i 16 torres, és un assentament de finals de la romanització i de l'inici de l'alta edat mitjana i, en els seus peus, se situa la muntanyeta de Gomis amb dos conjunts megalítics.

La muntanya Blanca amb el complex càrstic Casa Blanca, té una extensa col·lecció de fòssils que el situen en un lloc clau per a entendre l'evolució i distribució de molts grups de vertebrats durant sis milions d'anys. El jaciment paleontològic Casa Blanca I, de final del pliocè superior, té abundant material faunístic entre mol·luscs microvertebrats i macrovertebrats. De semblants característiques són Casa Blanca II, III, IV i V. A l'avenc dels Cèrvols s'han trobat restes fòssils d'animals d'una antiguitat estimada en 2,5 milions d'anys.

A la muntanyeta dels Estanys, l'efecte devastador d'una pedrera ha destruït una sèrie d'estructures arquitectòniques d'època romana, identificades com el Temple de Venus, i uns mausoleus. L'obertura d'una rasa al peu de la penya de l'Estany ha permès recuperar els antics brolladors dels quals parlava Cavanilles el 1795. El material recuperat a la rasa Penya de l'Estany abasta des del quart mil·lenni a. de C. fins a l'època moderna: neolític, eneolític, edat del bronze, època ibèrica, època romana, medieval islàmica i medieval cristiana.

El jaciment lacustre dels Estanys, a l'estany Gran, ha donat material epipaleolític, ibèric, romà i medieval.

En la vila, el recinte emmurallat (1543-1553) era defés per sis torres: quatre en els angles i les altres dos en el centre dels costats nord i sud, i posseïa tres portals: el de Nules, el de València i el de la Vall o de la Cova Santa. L'església parroquial dels Sants Joans (1721-1738) presidix el conjunt urbà.

La presa del castell d'Almenara per Jaume I el 1238 va comportar la rendició d'altres castells importants. El castell controlava el pas obligat de la costa entre les planes de Castelló i de València i la ruta interior cap a Saragossa. La fortificació consta de doble albacar, castell i dos torres aïllades en els extrems.

L'any 1292 Francesc de Pròixita, noble d'origen sicilià, comprà a Jaume II la baronia d'Almenara junt amb els llocs de la Llosa, Quart i Xilxes per 220.000 sous. L'any 1447 el rei Alfons el Magnànim concedí a Joan de Pròixita i Centelles el títol de comte. Fins a la supressió dels senyorius, Almenara era la capital del comtat format per Quart, Quartell, Benavites, Xilxes, la Llosa i també Llutxent, Palma de Gandia i Benissanó.

La Batalla d'Almenara (1521) entre els agermanats i les tropes reialistes del duc de Sogorb, ajudat pel comte Gaspar de Pròixita i Vives Boil, va significar la primera derrota sofrida pels agermanats i la pèrdua del control de les comarques castellonenques.

La marjal d'Almenara és el residu d'una albufera. L'arròs s'hi va conrear des del 1864 fins al 1964. Conté una microreserva de flora, una reserva de samaruc i els estanys, tres llacs d'aigua dolça procedents d'un aquífer de la serra d'Espadà. És una de les zones millor conservades de la comarca, a pesar de la influència dels conreus i les pressions d'altres activitats, com les cinegètiques o les urbanístiques. La importància d'estos llocs no radica solament en l'aprofitament que se n'obté, sinó també, en la capacitat que tenen per a albergar gran quantitat d'espècies silvestres, algunes en perill d'extinció. Les aus utilitzen la marjal com a zona de descans en les seues migracions, com a espai de nidificació o com a hàbitat. En la platja hi ha una altra microreserva.

El regadiu tradicional era atés per la séquia Major de la Font de Quart. L'activitat agrícola relacionada amb la producció citrícola i la posterior manipulació d'esta en els magatzems ha constituït la principal font de riquesa de l'economia local, però el sector de servicis està adquirint un paper valuós últimament.

La població ha estat en augment constant durant el segle XX, dels 1.503 habitants el 1900, va passar als 2.894 el 1950 i als 3.591 el 1960. L'increment més alt es donà en la dècada dels setanta: el 1970 tenia 4.179 habitants i el 1975 n'arribà als 5.075; amb el nou mil·lenni hi ha hagut un estancament demogràfic. El cens actual és de 5.324 habitants.

El poble amplia els horitzons en traspasar l'obstacle que ha suposat l'antiga N-340. La desviació de la carretera ha facilitat el creixement de la població cap al sud.

el Serradal
el Talponar
el Trepitge
els Biscains
els Escorredors
els Estanys
els Oms
els Rafalells
els Térrens
Jover
l'Alberca
l'Alpotró
l'Alter
l'Arenal
la Buitrera
la Calçada
la Corona
la Corralissa
la Cossa
la Cova Francuda
la Fillola
la Font de la Bóta
la Lloma
la Martina

la Muntanyeta de la Bassa
la Murtera
la Palmera Alta
la Pellerà
la Ponderosa
la Rambleta
la Ràpita
la Rodana
la Salinera
la Sort
la Tellola
les Covatelles
Partida d'Alfara
Partida d'Aranda
Partida d'en Carròs
Partida d'Oriola
Partida de Calamocs
Partida de Camenyo
Partida de Cassanya
Partida de Ricard
Sant Joan
Tamarit
Vilargut

Vies de comunicació

Assagador de Benavites
Baixada del Moro
Camí Antic de Jover
Camí d'Alfara
Camí d'Escrivà
Camí d'Oriola
Camí de Bausà
Camí de Benavites
Camí de Cassanya
Camí de Covatelles
Camí de Darrere del Castell
Camí de Jover
Camí de l'Alpotró

Camí de la Font de la Bóta
Camí de la Font de Quart
Camí de la Lloma
Camí de la Martina
Camí de la Muntanyeta de la Bassa
Camí de la Ràpita
Camí de la Rodana
Camí de la Rosella
Camí de la Sort
Camí de la Tellola
Camí de la Vereda
Camí de Ricard

Turbina de Calamocs
Turbina de Casablanca
Turbina de la Tellola
Turbina de Llorencet
Turbina de Queralt
Turbina de Sant Marcel·lí

Turbina del Bovar
Turbina del Canal dels
Mangraners
Turbina del Pont de l'Arena
Turbina del Pontarró
Turbina del Racó

Poblament

Almenara
Barraca d'Aunés
Casa del Racó
Casa del Xufero
Casablanca
Caseta d'Estrada (la Rodana)
Caseta d'Estrada (Muntanya
Blanca)
Caseta de Fermí
Caseta de la Penya del Sol
Caseta del Sucre

Caseta Pellerà
Corral d'ovelles
Corral de Bous de Faet
Corral de Bous de Gaspar
Corral de Bous de M. Teresa Faet
Finca de Morales
Finca del Misteri
Finca dels Paus
Mossén Lluís
Urb. Montalmenara

RELACIÓ DE TOPÒNIMS

PRESENCIA HUMANA

Partides i paratges

Darrere del Castell
el Blanquet
el Bovar
el Cabecet de Feliu
el Cabeçol
el Calvari
el Colomer
el Cordó
el Derroc
el Ferreret
el Fondo
el Llorencet
el Matissal

el Moro
el Pantà
el Pla de Carabassa
el Pla de la Comtessa
el Pla de Mesquito
el Pla dels Molins
el Pont d'Uixó
el Pont de Metto
el Pontarró
el Racó
el Rodeno
el Roll
el Salt del Cavall

ELEMENTS FÍSICS I POBLAMENT

Orografia

Cova de la Muntanya Blanca	Muntanya de Vilargut
Cova de les Rates Penades	Muntanya del Duc
Cova del Cinc	Muntanya del Mussol
Cova dels Flares	Muntanyeta de Camisa
Cova Francuda	Muntanyeta de Gomis
el Castell	Muntanyeta de la Bassa
el Cingle	Muntanyeta de la Palmera Alta
el Rodeno	Muntanyeta de les Forques
el Salt del Cavall	Muntanyeta del Depòsit (o del Calvari)
la Buitrera (o la Pampa)	Muntanyeta del Ferreret
la Corona	Muntanyeta dels Estanys
la Rodana	Platja de Casablanca
Muntanya Blanca	Punt del Cid
Muntanya de Cassanya	
Muntanya de la Cova Francuda	

Hidrografia natural

Barranc de Benavites	Barranc del Llop
Barranc de Cassanya	Barranc del Pont d'Uixó
Barranc de la Francuda	Barranc dels Xorrollets
Barranc de la Murta	Estanys d'Almenara
Barranc de la Rambleta	Font de Cantero
Barranc de les Covatelles	Font de la Bóta
Barranc de les Rodanetes	les Cinc Clotxes
Barranc de Talavera	

Hidrografia artificial

Abeurador del Depòsit	Bassa
Aljub	Bassa de Mesquito
Aljub del Barranc del Llop	Bassa de Sanz
Aljub del Poalet	Bassa del Blau
Aljub del Terrer	Bassa municipal
Aljub dels Caçadors	Braçal de la Garrofera

Braçal de la Martina	Motor de Llusar
Braçal de la Petaca	Motor de Morales
Braçal de Sant Joan	Motor de Pascual Hermanos
Braçal del Bou	Motor de Sancho
Braçal del Colomer	Motor de Sant Clement
Braçal del Molló	Motor de Sant Josep
Bracet d'en Carròs	Motor de Sant Marcel·lí
Bracet del Bovar	Motor de Sant Vicent de les Covatelles
Bracet del Derroc	Motor de Talavera
Bracet dels Escorredors	Motor del Blanquet
Canal Ample	Motor del Blau
Canal de Circumval·lació	Motor del Bovar
Canal de la Séquia Nova	Motor del Camut
Canal de Llorencet	Motor del Caudal
Canal de Torreblanca	Motor del Consol
Canal del Braç	Motor del Consol II
Canal del Racó	Motor del Derroc
Canal dels Mangraners	Motor del Diluvi
Depòsit Regulador de la Platja	Motor del Mesquito
Depòsit Vell	Motor del Molló
els Pouets	Motor del Pontarró
Gola de Casablanca	Motor del Racó
Gola de Queralt	Motor del Remei
l'Abeurador	Motor El Salvador
Motor de Bordils	Séquia d'Oriola
Motor de Ferrer	Séquia de Cantero
Motor de Gomis	Séquia de la Font de la Bóta
Motor de l'Amazones	Séquia de la Llosa
Motor de la Cossa	Séquia de la Parada
Motor de la Mare de Déu del Bon Succés	Séquia de la Tellola
Motor de la Murta	Séquia de Llorencet
Motor de la Rambleta	Séquia de Noguera
Motor de la Rosella	Séquia de Ricard
Motor de la Sénia	Séquia del Bovar
Motor de la Senyera	Séquia del Cabeçolet
Motor de la Senyera II	Séquia del Trepitge
Motor de la Sort	Séquia dels Oms
Motor de la Tellola	Séquia Major
Motor de Lapuerta	Séquia Nova
Motor de Llorencet	Turbina